

**TÜRKİYE VE ALMANYA
(KUZEY REN WESTFALYA EYALETİ)'NİN
DİN DERSİ ÖĞRETMENİ YETİŞTİRME SİSTEMİ ÜZERİNE
KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA**

Yard. Doç. Dr. Halit EV

**A COMPERATIVE STUDY ON THE SYSTEM OF TEACHER
TRAINING ABOUT RELIGION IN TURKEY AND GERMANY
(NORDRHEIN-WESTFALEN)**

This paper examines descriptively the systems of teacher training of religion in Turkey and Germany. It tries to compare between the two systems with respect to the similarities and the differences. Then, the paper concludes with some suggestions which would be used in teacher training system in Turkey.

Problem

Eğitim, yeni nesillerin davranışlarını yine onların kendi yaşantıları yoluyla geliştirme ve değiştirme faaliyeti olmakla birlikte, aynı zamanda toplumun istediği özelliklerin onlara kazandırılması anlamında bir kültürlenme işi olarak da anlaşılmaktadır. Buna göre eğitim ferdin ve toplumun özelliklerine uygunluk göstermek, onların ihtiyaçlarına cevap vermek durumundadır. İşte bu ihtiyacın giderilmesi zamanla planlı ve programlı eğitim etkinliklerinin yürütüldüğü okul dediğimiz kurumları ve bu kurumlarda eğitimin hedeflerini belirli bir programa göre öğrencilere kazandırmakla görevli, eğitim etkinliklerini düzenleyip yürütecek öğretmenlik mesleği mensuplarının değişen şartlara uygun bir şekilde yetiştirilmelerini gündeme getirmiştir.

Din de sosyal bir olgu olarak toplum sisteminin düzenleyicisi, yönlendirici bir mekanizmasıdır ve sahip olduğu değerlerle eğitimin ruhunu ve kaynağını etkilemesi gerektiği kabul edilir.⁽¹⁾ Din, insana en kalıcı

¹ Orhan Türkdoğan, "Millî Eğitim Sisteminde Kimlik Arayışı", *Türkiye I. Eğitim Felsefesi Kongresi* (5-8 Ekim 1994), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, s. 132.

değerleri sunması ve onu iç istikrarsızlıklardan kurtaran bir kurum olması bakımından önemlidir. Sosyal davranışlarında bir tutarlılığa sahip olabilmesi için kişinin inandığı değerlere dayanması ve onları yakından tanıması gerekmektedir.⁽²⁾

Yeni yetişen nesillerin belirli bir topluluğun ve insanlığın üyesi yapılması faaliyetinde din eğitimi bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmakta, birlikte yaşamak ve karşılıklı ilişkilerde bulunmak durumunda olan insanların davranışlarının temelinde yatan inanışları öğrenmeleri günümüzde daha önemli bir hale gelmektedir.⁽³⁾

Okullarda gerçekleştirilen eğitim ve öğretim faaliyetlerinin önemli unsurlarından biri olan öğretmenlik, devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir ve bu mesleğe hazırlık genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon ile sağlanır. Bu niteliklerin kazanılabilmesi için de hangi öğretim kademesinde olursa olsun, öğretmen adaylarının yüksek öğrenim görmelerinin sağlanması esastır.⁽⁴⁾ Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin ilk ve orta öğretimdeki amaçları ve programı⁽⁵⁾ incelendiğinde din dersi öğretmenlerinin; bir taraftan eğitimin genel amaçlarına, diğer taraftan da kendi derslerinin özel amaçlarına uygun davranışları öğrencilerine kazandırmak; böylece dinin doğru biçimde öğrenilmesini sağlamakla birlikte dine ve ahlâka ait değerlerin içselleşmesi ve problemlerin çözümünde dinin nasıl bir rol oynayabileceğinin yollarını göstermek konusunda yardımcı olmak gibi önemli görevler üstlenmiş oldukları görülecektir. Bu görevlerin gereği gibi yerine getirilebilmesi de; onların yeterli alan bilgisine sahip olmakla birlikte, genel kültür ve meslek bilgisine de sahip olmalarını, öğretmenlik formasyonunu kazanmış olmalarını; bir başka deyişle hizmet öncesinde, daha sonra alacakları görevle ilgili yeterli bir donanuma sahip kılınarak yetiştirilmelerini gerekli kılmaktadır.

Bu makale çerçevesinde; din dersi öğretmenlerinin daha başarılı ve verimli olabilmelerinin, onların yetiştirilmeleri için sunulan programla

² S. Hayri Bolay, "Yetiştirilecek Nesillere Kazandırılması Gereken Değerler", *Din Öğretimi Dergisi*, Sayı 21, Ankara, 1989, s. 19.

³ Beyza Bilgin, "Eğitimin Temellerinden Biri Olarak Din Eğitimi", *İzmir I. Eğitim Kongresi Bildirileri* (25-27 Kasım 1991), DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Yayınları, İzmir, 1993, s. 151-152.

⁴ *Millî Eğitim Temel Kanunu*, Kanun No: 1739, Madde: 43., Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1975, s.19.

⁵ *MEB Tebliğler Dergisi*, 13 Nisan 1992, Sayı: 2356.

ilgisinin büyük olduğu düşüncesinden hareketle, tanımlayıcı (descriptive) bir yaklaşımla Türkiye ve Almanya Kuzey Ren Westfalya (NRW) Eyaleti’nde uygulanan din dersi öğretmeni yetiştirme sisteminin belirli öğeleri incelenerek benzerlikler ve farklılıklar tesbit edilmeye çalışılmış; ülkemizde din dersi öğretmeni yetiştirme sisteminde yapılabilecek düzenlemeler konusunda öneriler geliştirilmiştir.

Öğretmen yetiştirme sisteminde her iki ülkede birbirine yakın tarihlerde yeni düzenlemelere gidilmiş olması ve bu konuda Almanya’nın ülkemize göre daha oturmuş ve en azından bazı hususlarda örnek alınabilecek bir sisteme sahip olabileceği düşüncesi bu ülkenin seçilmesinde önemli bir etken olmuştur. Bu esnada Almanya’da bulunuyor olmamız da hem bu ülkenin toplumsal, ekonomik ve siyasal yönlerinin tanınmasını, hem de ilgililerle görüşerek konunun yerinde incelenmesini sağlamıştır.

Türkiye’deki din dersi öğretmeni yetiştirme konusu ele alınırken 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulan mevcut sistem, Almanya örneği ele alınırken de Kuzey Ren Westfalya Eyaleti’nde 1998 yılından itibaren uygulanmaya başlanan sistem esas alınacak ve buna bağlı olarak din dersi öğretmenlerinin yetiştirildiği İlâhiyat Fakültelerinin amaçları, programları vb. konular öğretmen yetiştirme bakımından değerlendirilecektir. Her iki ülkede de din dersi öğretmeni yetiştirmenin tarihî geçmişi ve din hizmetleri alanına eleman yetiştirme konusu üzerinde durulmayacaktır.

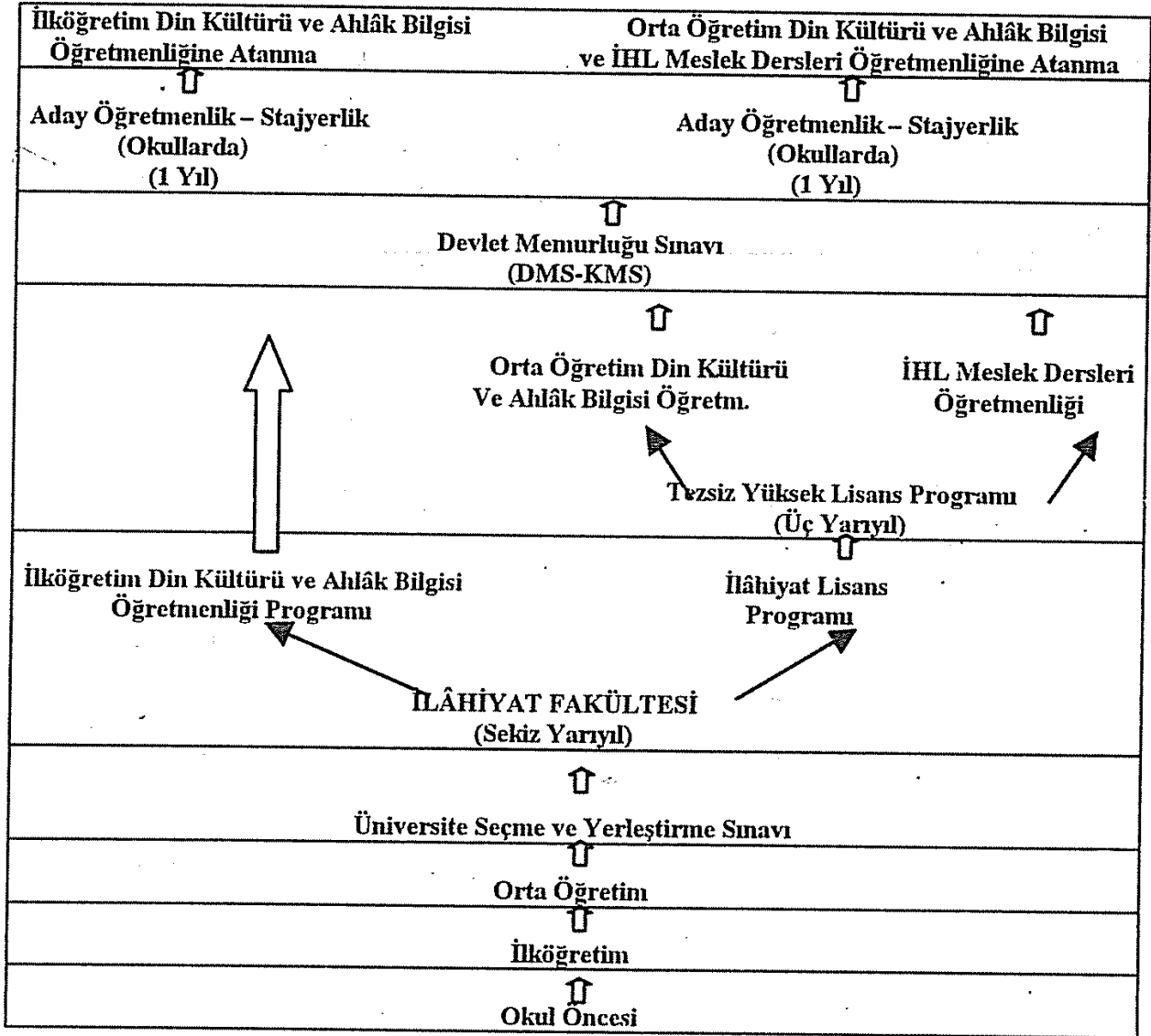
I. TÜRKİYE’DE DİN DERSİ ÖĞRETMENİ YETİŞTİRME SİSTEMİ

Bilindiği gibi ülkemizde 1998-1999 öğretim yılından itibaren genel öğretmen yetiştirme sisteminde yapılan değişikliklere paralel olarak İlâhiyat Fakülteleri de yeniden yapılandırılmış ve bazılarında *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenliği Programı* ve *İlâhiyat Lisans Programı* olmak üzere iki ayrı program, bazılarında da sadece *İlâhiyat Lisans Programı* uygulanmaya başlanmıştır. Böylece ilköğretim okullarındaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi (DKAB) dersinin yeterli ilâhiyat bilgisinin yanısıra gerekli pedagojik formasyonu almış ehliyetli kimselerce verilmesi sağlanarak daha sağlıklı ve nitelikli bir din eğitiminin söz konusu olması hedeflenmiştir.

İmam-Hatip Liselerine ve bunların dışındaki liselere de daha nitelikli ve ehliyetli öğretmenlerin yetiştirilebilmesi amacıyla bu okullarda öğretmen olacakların *İlâhiyat Lisans Programını* tamamladıktan sonra pedagojik

formasyonun yanısıra meslekî bir ek eğitimin yapılacağı üç yarıyılık Tezsiz Yüksek Lisans Programına tabi tutulacakları belirtilmiştir. Böylece ilâhiyat eğitiminde uzun yıllardır arzulanan branşlaşmaya doğru önemli bir adım atıldığını söylemek mümkündür.⁽⁶⁾

Yeni uygulamaya göre din dersi ve İmam-Hatip Lisesi meslek dersleri öğretmeni yetiştirme süreci şema ile aşağıda gösterilmiştir:

A. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenliği Programı

İlköğretim basamağında yer alan DKAB dersinin programı, öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve öğrenme düzeyleri ve bu dersin programı ile fakültelerdeki eğitim ve öğretim süreci arasında paralelliğin esas alındığı bu

⁶ *İlâhiyat Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme ve Lisans Programları*, T.C. Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı, Temmuz 1998, s. 3-4.

program, öğretmen adaylarına temel ilâhiyat bilgilerini kazandırmayı amaçlayan alan; din ve kültür ilişkisini kurmalarını sağlayacak kültürel bir alt yapı kazanmalarını amaçlayan kültür; hem kendi konu alanlarındaki derslere hem de öğretmenlik mesleğine hazırlanmalarını sağlayacak formasyon ve ek bir alanda yetişmelerine imkân verecek olan “*Türkçe*” yahut “*Sosyal Bilgiler*” yan alan derslerinden oluşmaktadır.

Arapça öğretiminin ağırlıklı olduğu hazırlık sınıfının kaldırılarak öğrenim süresinin dört yıla indirildiği *İlköğretim DKAB Öğretmenliği* programında, öğretmenlik bilgisi derslerinin yanısıra “*Okul Deneyimi I ve II*” adı altında iki dönem süreli ve öğretmenlik uygulamalarından önce öğrencilerin okul ortamını tanımalarını ve bu ortama alışmalarını sağlamaya yönelik bir dersle birlikte bir dönem sürecek olan öğretmenlik uygulamaları yer almakta, bir başka deyişle daha önce bir yarı yıl olan bu uygulamaların süresi üç yarıyla çıkarılmakta ve daha erken başlatılmaktadır. Ayrıca öğretmen adaylarının kendilerinin belirleyeceği ve ilgi duydukları bir ya da bir kaç konuda yetişmelerine imkân tanıyan 14 kredi/saatlik seçmeli dersler bulunmaktadır.

Programda dikkati çeken bir başka husus ise zorunlu derslerin içeriklerinin, ilköğretim kademesindeki DKAB dersinin müfredatı ile uygunluk gösterebilmesi için, teorik tanımlanması yoluna gidilmiş olmasıdır. Böylece programın belirlenen hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi yolunda önemli bir adım atılmakta, bu basamak öğretmenliği için programda yer alan derslerin ilköğretim DKAB dersi müfredatını da içermesi temin edilmiş olmaktadır. Ayrıca bu derslerin öğretimi sırasında öğrencilere önerilecek kaynaklar, ödevler, grup çalışmaları, seminerler vb. etkinliklerle öğretimin zenginleştirilmesinin istenmesini, öğrenci başarılarının değerlendirilmesi konusunda sadece *yazılı sınav* sonuçlarına bağlı kalınmaması gerektiği şeklinde anlamak mümkündür.⁽⁷⁾

Bilindiği gibi, XI. Millî Eğitim Şûrasında *alan bilgisi* derslerinin oranı ilköğretim ikinci kademe için %62.5, genel kültür dersleri %12.5, öğretmenlik meslek bilgisi dersleri de %25 olarak belirlenmiştir.⁽⁸⁾ Buna göre, toplam 153 kredi/saat dersin yer aldığı Ankara İlâhiyat Fakültesi İlköğretim DKAB Öğretmenliği programındaki dersler gruplandırılacak olursa; 18 kredi/saatlik (%11.76) Arapça ve 14 kredi/saatlik (%9.15)

⁷ *İlâhiyat Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme ve Lisans Programları*, s. 7-10.

⁸ *XI. Millî Eğitim Şûrasının İncelemesine Sunulan Temel Döküman: ME Hizmetinde Öğretmen ve Eğitim Uzmanları (Durum ve Sorunlar)*, s. 98, 321.

seçimlik ders ile birlikte alan derslerinin 78 kredi/saat (%50.98), zorunlu dersler ve ortak derslerden oluşan genel kültür derslerinin 27 kredi/saat (%17.64), yan alan derslerinin 12 kredi/saat (%7.84), pedagojik formasyon derslerinin 36 kredi/saat (%23.52) olduğu görülecektir. Genel kültür dersleri içerisindeki ortak dersleri aynı zamanda yan alan dersleri olarak da kabul etmek mümkündür. Bu durumda yan alan dersleri 24 kredi/saate ulaşmakta (%15.68), genel kültür dersleri de 15 kredi/saate (%9.80) inmektedir. Ayrıca 18 kredi/saatlik Arapça dersleri alan bilgisi derslerinin dışında düşünüldüğünde alan derslerinin oranı da düşmektedir.

B. İlâhiyat Fakültesi Lisans Programı

Genel ilâhiyat bilgilerinin yer aldığı “Kur’an’ı referans alan, kültürel mirası değerlendirebilen, yaşanan hayatı yorumlayabilen ve problemlere çözüm üretebilen ilâhiyatçılar yetiştirme” hedefine yönelik olarak hazırlanan İlâhiyat Lisans Programındaki dersler mesleğe yönelik bir içerik taşımakla birlikte, sosyo-ekonomik ve kültürel şartların gerektirdiği temel nitelikleri kazandırmayı amaçlamaktadır. Buna göre programın sonunda öğrencilerin; kültürel mirası değerlendirebilmesi, hayatı yorumlayıp problemleri çözebilmesi ve olgulara Kur’an referanslı bakabilmesi, tarih ve kültür bilincine dayalı olarak ilâhiyat alanında temel bilgi, zihniyet ve yaklaşıma sahip olması, ömür boyu öğrenme alışkanlığı sergileyebilir hale gelmesi gibi nitelikleri kazanması beklenmektedir.⁽⁹⁾

Öğretmenlik formasyonu kazandıran derslere yer verilmeyen bu programda, hazırlık sınıfı olmadığı için Arapça dersleri yıllara dağıtılmış, öğrencilere çalışma, araştırma ve serbest zaman sağlayacak şekilde toplam kredi önceki programlara göre oldukça düşürülmüş, öğrencilere kendilerini yetiştirme imkânı verecek olan seçimlik derslere yer verilmeye devam edilmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi, bu programı tamamlayan öğrencilerin Orta Öğretim DKAB Öğretmeni veya İHL Meslek Dersleri Öğretmeni olabilmeleri için, üç yarıyılık kendilerini öğretim alanına hazırlayacak dersleri içeren “Orta Öğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programı”nı tamamlamaları gerekmektedir.

Örnek olarak DEÜ İlâhiyat Fakültesindeki oranlara bakıldığında İlâhiyat Lisans Programında yer alan derslerin nasıl bir dağılım gösterdiğini görmek mümkündür. Toplam 181 kredi/saat dersin bulunduğu bu okul programında, alan bilgisi dersleri 86 kredi/saat (%47.51), genel kültür

⁹ İlâhiyat Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme ve Lisans Programları, s. 43.

dersleri 23 kredi/saat (%12.70), seçimlik dersler 30 kredi/saat (%16.57), Arapça dersleri de 42 kredi/saat (%23.20) olarak yer almaktadır. Alan bilgisi dersleri Arapça ve seçimlik derslerle birlikte 158 kredi/saati (%87.30) bulmaktadır.

II. ALMANYA'DA DİN DERSİ ÖĞRETMENİ YETİŞTİRME SİSTEMİ

Almanya'da anayasa dinin sadece okullarda düzenli bir öğretim konusu olmasını sağlamakla kalmamış, aynı zamanda onun mezheplere uygun bir şekilde verilmesini de sağlamıştır. Bir çok eyalette normal branş dersi olan din dersi Eğitim Bakanlığı'nın yetki alanındadır ve bakanlık ders için yer, zaman, öğretim programları ve öğretmenleri sağlar. Ancak din dersinin inanç ve ahlâk konularıyla ilgili muhtevasının ve öğretim amaçlarının eyaletlerdeki dinî cemaatler tarafından kabul edilmesi ve dinî cematten izin alan öğretmenlerce verilmesi gerekir.⁽¹⁰⁾

Almanya'da öğretmen yetiştirme konusunda eyaletlere göre bazı farklılıklar bulunabilmektedir. Din dersi öğretmenleri, Katolik ve Protestan mezheplerine göre, genel öğretmen yetiştirme sistemine uygun olarak diğer öğretmenler gibi üniversite bünyesinde yetiştirilmektedir.

A. Kuzey Ren Westfalya (NRW) Eyaleti Öğretmen Yetiştirme Sistemi⁽¹¹⁾

Kuzey Ren Westfalya Eyaleti'ndeki tüm okul basamakları için öğretmenler iki branşta yetiştirilirler. Öğrenciler din dersi öğretmenliği için İlahiyat Fakültesindeki derslere katılırken diğer branşın derslerini de başka bir fakültede alırlar. İlkokul öğretmenliği için birisi ağırlıklı olmak üzere üç branşta eğitim gören öğretmen adayları bu basamak için Almanca ve matematik branşlarını yan alan yahut ağırlıklı branş olarak seçerler. Stajyer öğretmen olarak yetiştirilme hakkının *Birinci Devlet Sınavı* (erste Staatsprüfung)'nin başarılmasıyla elde edildiği bu eyalette öğretmenlik

¹⁰ *Din Eğitimi Raporu*, (Hazırlayanlar: S. Hayri Bolay-Mümtaz'er Türköne), Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, Ankara, 1995, s. 69-70; Ernst Christian Helmreich, *Religious Education in German Schools (An Historical Approach)*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1959, s. 242-243.

¹¹ *Ausbildung der Lehrerinnen und Lehrer in Nordrhein-Westfalen (NRW)*, Herausgegeben von Ministerium für Schule und Weiterbildung und Ministerium für Wissenschaft und Forschung des Landes Nordrhein-Westfalen, Herstellung: Verlag und Duruckkontor Kamp GmbH, Bochum, 1997, s. 7-52.

yapmaya başlama hakkı ancak *İkinci Devlet Sınavı* (zweite Staatsprüfung)'nin başarılması sonucu elde edilir.

Öğretmen yetiştirme sistemi, üniversite öğrenimi (hizmet öncesi) ve staj olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Yüksek öğrenim üniversiteler, sanat ve müzik yüksek okullarına devam etmekle, staj ise ilgili seminerlere katılmak ve okullardaki çalışmalarını yerine getirmekle tamamlanır. 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan yeni sisteme göre bu eyalette öğretmenlerin görev yapacakları okul basamaklarına göre yetiştirilme süreleri aşağıdaki gibi bir tabloda gösterilebilir:

SÜRE	OKUL BASAMAKLARI			
	İlkokul (Primarstufe)	Ortaokul (Sekunderstufe I)	Lise (Sekunderstufe II)	Özel Eğitim (Sonderpädagogik)
Öğrenim Süresi	6 Dönem	6 Dönem	8 Dönem	8 Dönem
İmtihan	1 Dönem	1 Dönem	1 Dönem	1 Dönem
Stajyerlik	24 Ay	24 Ay	24 Ay	24 Ay

Herhangi bir okul öğretmenliği için üniversitede öğrenim görme süresinin kaç kredi/saat tutacağı kesin bir şekilde sınırlanmamakla birlikte yaklaşık olarak bu dağılımın nasıl olacağı aşağıdaki gibidir:

	İlkokul			Ortaokul		Lise	
	Ağırlıklı Alan	I. Branş	II. Branş	I. Branş	II. Branş	I. Branş	II. Branş
Branşlar	42 (%37.5)	21 (%18.7)	21 (%18.7)	42 (%37.5)	42 (%37.5)	60 (%40)	60 (%40)
Eğitim Biliml.	28 (%25)			28 (%25)		30 (%20)	
Toplam	112			112		150	

Üniversite öğrenimi giriş (Grundstudium) ve esas öğrenim (Hauptstudium) olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. *Giriş öğrenimi* genellikle öngörülen üniversite öğrenimi çerçevesinde, branş eğitimi ve eğitim bilimleri ile ilgili öğrenimin yaklaşık yarısını kapsar ve bu iki alanla ilgili temel giriş bilgilerini kazandırmayı amaçlar. Ara imtihanları ile

öğrenciler alanın giriş ve temel bilgilerini metod ve içerik olarak kazandıklarını belgelerler. *Esas öğrenime* geçiş için yapılan ara sınavlarında felsefe alanındaki dersler de seçilebilir. *Esas öğrenim* ise giriş öğreniminden sonra gerçekleştirilir ve seçilmiş olan branşın kısım ve bölümlerinde derinleşmeyi hedefler. Üniversite öğreniminin yaklaşık yarısını *giriş*, yarısını da *esas öğrenim* teşkil eder.

Bazı öğretmenlikler için yabancı dil bilgisinin gerekli olduğu bu eyelette, örnek olarak ilâhiyat eğitiminde Latince, Yunanca ve İbranice'den biri veya ikisini bilimsel literatür ve kaynakları okuyabilecek ve üzerinde çalışma yapabilecek kadar bilmek ve bunu *Birinci Devlet Sınavı*'ndan önce belgelemek gerekmektedir. Eğer istenilen bu yabancı diller lise döneminde öğrenilmemişse okulda açılan dil kurslarına katılarak da bu eksiklik giderilebilir.

1. Öğretmenlik Uygulamaları

Her kademe öğretmenliği için öğretmenlik uygulaması söz konusudur ve bu *Birinci Devlet Sınavı*'na kayıt esnasında belgelendirilmek zorundadır. Bu uygulamalar, adaylara meslekî görüş açısından eğitim, ders takibi ve ders şartlarını tanıma imkânı sağlar. Bir öğretim elemanı nezaretinde yürütülen bu çalışmalar neticesinde öğretmen adayı bir dersi planlamayı, analiz etmeyi öğrenir ve kendini dener. Böylece onlar mesleğe yatkınlıklarını kontrol etme imkânı bulmuş olurlar.

Öğretim faaliyetlerinin bir parçası kabul edilen günlük okul uygulamaları derslere devam ederken ya da daha sonra gerçekleştirilir ve genellikle *giriş eğitiminin* başında eğitim bilimleri ile ilgili seminerler şeklinde yahut bu eğitim tamamlandıktan sonra *esas eğitim* esnasında sürdürülür. Ders ziyaretleri ve bunların değerlendirilmesi şeklindeki bu uygulamalar 2 kredi/saattir.

Blok uygulamalar ise eğitim bilimi ve alan öğretimi ile ilgili seminerler şeklinde gerçekleşir ve bu uygulama için öngörülen ders ziyaretleri de yüksek okul nezaretinde yürütülür. Hazırlık, ders ziyareti ve değerlendirme şeklinde gerçekleşen bu uygulamalar en fazla 4 kredi/saattir. Okul uygulamaları toplam 8 kredi/saati geçemez ve çerçevesi, nasıl yürütüleceği yüksek okullar tarafından belirlenir.

2. Eğitim Bilimleri Alanında Alınan Dersler

Kuzey Ren Westfalya Eyaleti'nde öğretmen yetiştiren okulların *giriş öğreniminin* hangi derslerden oluşacağını belirlemesi bu okulların sorumluluğundadır, fakat *esas öğrenime* geçildiğinde okul basamaklarına göre daha önce belirtilen oranlarda, eğitim bilimleri alanında ilgili dersler alınmak zorundadır. Öğrencilerin aşağıda görülen alt alanlardan devam ettikleri okulun belirlediği üçünde öğrenim gördüklerini belgelemeleri gerekmektedir. İlgili yüksek okullar isterlerse bu alanların sayısını arttırabilirler.⁽¹²⁾

ALANLAR	ALT ALANLAR
A. Eğitim ve Öğretim	1. Eğitim Biliminin Taslak ve Metotları 2. Tarihî ve Sistematik Açıdan Eğitim ve Öğretim Teorileri 3. Eğitimin Felsefî ve Antropolojik Temel Soruları
B. Gelişim ve Öğrenme	1. Eğitim ve Öğretim İçin Gelişimin Psikolojik Temelleri 2. Eğitim ve Öğretim İçin Öğrenmenin Psikolojik Temell. 3. Yetenek ve Zekâ
C. Eğitimin Toplumsal Temelleri	1. Kültürel Değer Oryantasyonu ve Okula Etkileri (Özellikle Göçün Sebepleri ve Sonuçları) 2. Sosyal Değişim ve Eğitime Etkileri 3. Sosyalleşme Teorileri (Özellikle okulla ilgili)
D. Eğitim Sistem. Kurumları ve Organiz. Şekilleri	1. Eğitim Sisteminin Tarihi 2. Almanya Eğitim Sistemi ve Eğitim Politikası 3. Eğitim ve Öğretim Kuruluşlarının Bazı Organizasyonları
E. Öğretim ve Genel Didaktik	1. Didaktik ve Müfredat Geliştirme 2. Ders Planı ve Organizasyonu 3. Öğrenme Sürecinin Analizi; Başarıyı Teşvik ve Değerl.

3. Birinci Devlet Sınavı

Öğretmenliğe stajyer olarak başlayabilmek amacıyla yapılan ve bir tür yeterlilik sınavı olarak nitelendirilebilecek olan *Birinci Devlet Sınavı*, bizdeki bitirme tezleri gibi yazılı bir çalışmadan (Hausarbeit) oluşan birinci bölüm ile kontrol altında yapılan yazılı ve sözlü sınavlardan oluşan ikinci bölümden meydana gelir. İlkokul ve ortaokul öğretmenliği için istenen yazılı çalışma beşinci veya en geç altıncı dönemin sonunda, lise öğretmenliği için ise altıncı veya en geç sekizinci dönemin sonunda hazırlanmış olmalıdır. Yazılı ve sözlü sınavlar ile ilgili bölüm ise öğrenimin tamamlanmasından

¹² *Ausbildung der Lehrerinnen und Lehrer in NRW*, s. 109-110.

sonraki dönem içerisinde gerçekleştirilir. Bu sınavı başaran öğrenci “Studienreferander” (stajyer) unvanını alarak bir okulda göreve başlar.⁽¹³⁾

Bu sınava katılabilmek için başvurulduğunda *esas öğrenimin* başarılı olduğuna dair belge ile birlikte, yabancı dil bilgisine, branş öğretimine, öğretmenlik uygulamasına dair belgeler ve istenilen diğer başarı belgelerinin sunulması gerekir.

4. Stajyerlik Dönemi

Birinci Devlet Sınavı'nı başaranlar stajyer olarak göreve başlayabilmek için bölge yönetiminin öğretmən yetiştirme dairesine başvurarak aday olabilirler. Stajyerlik dönemi 24 ay devam eder ve bu süre içerisinde yüksek öğrenim sayesinde kazanılan bilgileri, başarılı bir meslek hayatı için gerekli olan meslekî pratik, pedagojik bilgi, hazırlık ve tecrübe gibi kabiliyetleri tamamlamayı amaçlar. Bu dönemin ağırlıklı hedefi geleceğin öğretmenlerini karışık eğitim ve öğretim faaliyetleri ile ilgili görevlerin kendi ferdi kabiliyetlerine uygun hale gelmesini sağlayacak şekilde yetiştirmektir. İkinci Devlet Sınavı da bu amaca ulaşıp ulaşılamadığını tespit etmeye yöneliktir.

5. Stajyerliğin Yapılanması

Öğretmen adayının stajyerlik döneminde yetiştirilmesi bir taraftan esas ve branş seminerlerinden oluşan eğitim seminerlerinde, diğer taraftan okullarda vuku bulur. Haftada üç saatlik esas seminerlerde eğitim biliminin öncelikli konuları ve genel öğretim, ayrıca okul yönetimi ve özlük hakları ile ilgili konular incelenir. Haftada iki saat olarak gerçekleştirilen branş seminerlerinde ise öncelikli olarak ders pratiği konuları, branş öğretimi ve özel öğretim yöntemleri gibi konular incelenir.

Bunlara paralel olarak eğitim okulunda okul uygulama eğitimi gerçekleştirilir. Bu ise haftada dört saat süren ders izleme (Hospitation) ve yine yaklaşık sekiz saat süren eğitim derslerini ve ders dışı faaliyetleri kapsar. Adaylar haftada dört saate kadar bağımsız ders anlatabilirler.

Stajyerlik eğitimi süresince adayların durumu ve gelişimleri hakkında tutulan kayıtlarla ilgili olarak kendilerine bilgi verilir ve eksiklerini giderebilmeleri amacıyla yol gösterilir. Stajyerlik eğitiminin ilk yarısının sonunda daha ziyade bilgi verme amacına yönelik bir ara raporu düzenlenir.

¹³ J. F. Cramer-G. S. Browne, *Çağdaş Eğitim Milli Eğitim Sistemleri Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme*, (çev. A.Ferhan Oğuzkan), Üçüncü Baskı, ME Basımevi, İstanbul, 1982, s. 461.

Bu süre içerisinde yapılan çalışmalardan alınan notlar sonuç raporları ile birlikte *İkinci Devlet Sınavı*'nın notuyla birleştirilir.

6. İkinci Devlet Sınavı

Stajyerlik eğitiminin ikinci yılında yerine getirilmesi gereken sınav çalışmaları, yazılı bir çalışma (Hausarbeit), her iki branşta da deneme dersi ve sözlü bir sınavdan oluşur. Okul sistemi içerisindeki bir problemin ifadesi ve çözümünü içeren bir çalışma olan yazılı çalışmanın üç aylık bir süre içerisinde planlanması, yerine getirilmesi ve değerlendirilmesi gerekir.

Genellikle bir ders saati içinde gerçekleştirilen deneme dersleri sadece stajyer öğretmenlerin yetiştirildiği ya da stajyer öğretmenlerin yetiştirilmesine ağırlık veren okullarda yerine getirilir. Sözlü sınavlar, her seminer konusu için 20 dakika olmak üzere toplam 60 dakika sürer ve sınavın içeriği esas ya da branş semineri konularından oluşur. Aday öğretmen *İkinci Devlet Sınavı*'nı başarırsa "Studienassessor" olur ve böylece bir okulda devamlı görev almaya hak kazanır.⁽¹⁴⁾

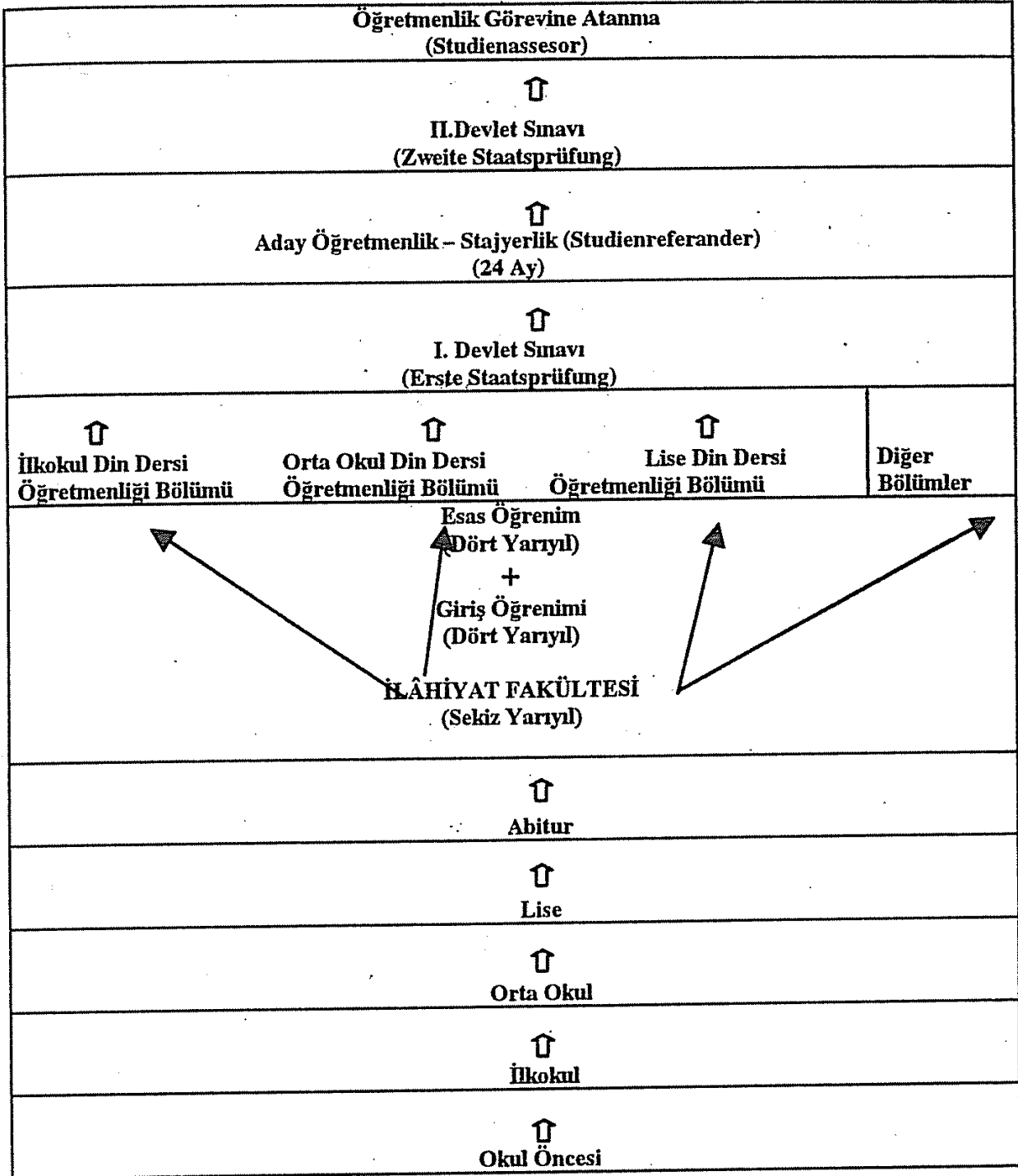
7. Hizmet İçi Eğitim

Hizmet içi eğitim tedbirleri nedeniyle hizmet içi eğitim dairesinin yer değişikliği istemesi üzerine öğretmenin gösterilen yere nakli yapılır. Öğretmenin meslekte kendini geliştirmesi ders dışı zamanlarda yapılan mecburî toplantı, kurs ve seminerlere katılması suretiyle gerçekleştirilmeye çalışılır.

Hizmet içi eğitim kusları genellikle mahallî olarak yürütülür ve bu görev hükümet, üniversiteler ve öğretmen geliştirme eğitiminin diğer ilgililerinin ortaklaşa çalışmasıyla yerine getirilir.

Bu eyalette öğretmen yetiştirme sürecinin nasıl işlediği şema ile aşağıda gösterilmiştir:

¹⁴ J. F. Cramer-G. S. Browne, *age*, s. 461.

B. Kuzey Ren-Westfalya Eyaleti'nde Din Dersi Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi

Almanya'da 2000 yılı itibariyle 12 Katolik İlahiyat Fakültesi, 14 Protestan İlahiyat Fakültesi ve bunların dışında her iki mezhebin kilisesine

bağlı olarak kurulmuş bulunan İlahiyat Yüksek Okulları bulunmaktadır.* Bu ülkede din derslerinin amacı mevcut toplumdaki dinî temelleri işlemek ve bunların tarihî gelişimini İncil doğrultusunda yorumlamaktır. Gelişen şartlara paralel bir şekilde müfredatta gerekli değişiklikler yapıldığı gibi, dersin öğretmenleri de bunlara uygun olarak yetiştirilir. Sosyal bir görev üstlendiği söylenebilecek olan din dersi öğretmenleri gelenekleri yorumlayan, kültürel mirası aktaran kişiler olarak görev yaparlar ve öğrencilere, özel problemlerini çözerken dinin bu konuda nasıl yardımcı olabileceğini göstermeye çalışırlar.⁽¹⁵⁾

Bu eyalette din dersi öğretmenleri genel öğretmen yetiştirme sistemine uygun programlar düzenleyen ve Katolik mezhebine göre eğitim yapan Katolik İlahiyat Fakülteleri ile Protestan mezhebine göre eğitim yapan Protestan İlahiyat Fakültelerinde yetiştirilir. Bu fakültelerde ayrıca kiliselerde görev yapacak elemanları yetiştirmek üzere kiliselerle işbirliği içerisinde düzenlenen programlar olduğu gibi, sadece ilâhiyat tahsili vermeye yönelik lisans ve yüksek lisans programları bulunmaktadır.

Din dersi öğretmeni olmak isteyen bir öğrencinin İlahiyat Fakültesindeki bu dersleri alabilmesi, yani bu okula kayıt yaptırabilmesi için lise mezunu olma ve *abitur* yapmış olma gibi üniversiteye kayıt için istenen genel şartların dışında başka hiçbir ön şart yoktur. İlkokul ve orta okul din dersi öğretmenliği için altı dönemde 42 kredi/saatlik alan dersleri ile 28 kredi/saatlik eğitim bilimler alanındaki dersleri; lise din dersi öğretmenliği için ise 60 kredi/saatlik alan dersleri ile 30 kredi/saatlik eğitim bilimleri derslerini almak gerekir. İkinci branş öğretimi için lisede 60, ilk ve ortaokulda 42 kredi/saate ihtiyaç vardır. Din dersi branşı eğer ilkokulda yan alan olarak düşünülürse bunun için alan derslerini 21 kredi/saat almak yeterlidir.

Giriş ve esas öğrenim olmak üzere iki ana kısımdan oluşan ilâhiyat öğreniminde de öğrenciler, *giriş* derslerini yaklaşık üçüncü/dördüncü dönemin sonunda bitirirler ve *esas öğrenime* geçebilmek için gerekli belgeye sahip olmak amacıyla yazılı ve sözlü sınavlardan oluşan ara sınavlara katılırlar. Fakat bazı derslerde dönem içinde yapılan çalışmalar yeterli görülerek ara sınavı uygulamasına başvurulmamaktadır.

* İlahiyat Fakültelerinin sayıları Berlin Katolisches Zentralbüro'dan sorularak öğrenilmiştir.

¹⁵ *Din Eğitimi Raporu*, s. 83, 90.

Öğrencilerin ilgi duydukları alanlarda derinleşmelerine imkân sağlamak amacıyla dersler zorunlu, seçmeli-zorunlu ve seçmeli olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır. Programın ağırlığını seçmeli-zorunlu ve seçmeli dersler oluşturur. Böylece öğrenci istediği bir alan ve bununla ilgili alt alanlarda derinleşme imkânı elde etmiş olur. Sadece din dersi öğretmenini yetiştiren bir program olmasına rağmen bu program içerisinde bile derinleşme imkânı tanınmış olması, programın hazırlanışında öğrencinin ilgi, istek ve ihtiyaçlarının göz önüne alındığını göstermektedir.

Latince, Yunanca ve İbranice dillerinin öğrenilmiş olması ilâhiyat tahsili ve din dersi öğretmenliği için büyük önem arz etmektedir. İlkokul ve ortaokul basamaklarında şart olarak koşulmasa da yine de öğrenilmesi arzu edilen bu dillerden biri veya ikisi lise din dersi öğretmenliği için mecburîdir. Katolik din dersi öğretmenliği için Latince ve Yunanca mecburî tutulmakta, İbranice'nin öğrenilmesi de tavsiye edilmekte; Protestan lise din dersi öğretmenliği için ise Yunanca ile birlikte Latince ve İbranice'den birisi ilâhiyat öğrenimi için şart koşulmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, öğrencilerin bu üç dili lise yıllarında öğrenme ihtimali olmakla birlikte, bunları lisede öğrenememiş olanlar için program dışı kurslar düzenlenmektedir. Bu da bir ilâhiyat öğrencisi için üniversite öğreniminin 2-3 dönem uzaması anlamına gelmektedir.

İlâhiyat Fakültelerinde eğitim ve öğretim etkinlikleri dersler, alıştırmalar, alt veya ön seminerler (giriş öğrenimi seminerleri), esas seminerler (esas öğrenimde özel bir konuda problem yaklaşımı seminerler), üst seminerler (yeni bir problem ve araştırma sonuçları ile ilgili olarak özel bir konu üzerinde yürütülen esas öğrenim seminerleri), proje dersleri, bir alanın aktüel bir problemi üzerinde tartışma biçiminde küçük gruplarla yürütülen dersler ve öğretmenlik uygulamaları şeklinde gerçekleştirilir. Bunların nasıl yapılacağı dönem başında duyurulur. Ayrıca öğretim elemanı o ders için gerekli ön şartları (yazılı, sözlü, ev ödevi vs.) da önceden duyurur.⁽¹⁶⁾

Protestan ve Katolik İlâhiyat Fakültelerindeki 1998 yılına kadar uygulanmış eski sistem ile bu tarihten itibaren uygulanmaya başlanan yeni sistem arasında derslerin oranları konusunda bazı farklılıklar bulunmakla birlikte, genel olarak derslerin çeşitleri ve isimleri konusunda pek farklılık bulunmamakta, çerçeve konular belirlendikten sonra derslerin isminin

¹⁶ *Evangelische Religionslehre S II*, Studienordnung, Münster, 1987, s. 4; *Katholische Religionslehre S II Studienordnung*, Münster, 1986, s. 10-11.

belirlenmesi daha çok öğretim elemanlarına bırakılmakta; bu nedenle de bazı derslerin isimleri dönemlere göre farklılık gösterebilmektedir. Ayrıca derslerin çoğunun seçmeli ve seçmeli-zorunlu olması nedeniyle öğrencinin kaçınıcı yarıyılıda hangi derleri alacağını gösteren bir ders programını hazırlamak mümkün olmamaktadır. Bu yüzden dönem başında *giriş* ve *esas öğrenimde* alınabilecek dersleri gösteren iki ders programı hazırlanmaktadır. Öğrenciler belirtilen bu derslerden devam etmekte oldukları öğrenime (*giriş* veya *esas*) göre kredilerini ilgili öğrenim esnasında tamamlarlar.

1. Protestan Din Dersi Öğretmenliği Programları

Protestan din dersi öğretmenliği programının hedefleri, ilâhiyatın temel soru ve metotlarının bilgisini, Protestan ilâhiyatının beş temel alanını ve bu alanların birbirleriyle olan ilişkisini bilmek; her okul basamağındaki alan bilimi ve öğretiminin problemlerini tanıma ve çözüm yolları geliştirme kabiliyeti ile birlikte derslerin bütünlüğü içinde Protestan din dersinin planlanmasını, yürütülmesini ve değerlendirilmesini gerçekleştirme kabiliyeti kazanma olarak belirlenmiştir.⁽¹⁷⁾

a) İlkokul ve Ortaokul Protestan Din Dersi Öğretmenliği

ALANLAR	ALT ALANLAR
A. Eski ve Yeni Ahid	1. Tevrat ve İncil'e Göre İsrail'in Tarihi 2. Eski Ahid Teolojisi 3. İsa ve İlk Hristiyanlık 4. Yeni Ahid Teolojisi
B. Tarihî Teoloji	1. Kilise Tarihi 2. Kilise ve Mezhep Bilgisi 3. Diğer Dünya Dinleri
C. Sistematik Teoloji	1. Prensip Soruları ve Giriş Problemleri Teolojisi 2. Dogmatik 3. Ahlâk (Ethik) 4. Ökumenik teoloji
D. Din Eğitimi ve Protestan Din Öğretisinin Didakt.	1. Din Eğitiminin Tarihi 2. Dinî Öğretimin ve Eğitiminin Temel Sorunları 3. Kilisenin Pedagojik Eylem Sahası 4. İlkokullarda Din Dersleri (Protestan Din Öğret. Müfr.)

¹⁷ *Evangelische Religionslehre P (S) Studienordnung*, Münster 1987, s. 2; *Evangelische Religionslehre S I Studienordnung*, Münster, 1987, s. 2; *Evangelische Religionslehre S II Studienordnung*, s. 2.

Protestan din dersi öğretmenliği ilkökulda ağırlıklı branş, orta okulda da iki branştan biri olarak seçilmişse bu durumda İlahiyat Fakültesinin 42 kredi/saatlik ilgili programı yukarıdaki ana ve alt alanlardan oluşur.

Öğrenciler alan A'dan üç alt alanda, B,C, ve D alanlarından ikişer alt alanda ya da B'den bir, C'den iki ve D'den üç alt alanda dersler alırlar. Bunlara ilâve olarak B veya C'nin alt alanlarının birinden kalifiye öğrenim belgesi getirilir. Eğer ilkökul Protestan din dersi öğretmenliği yan alan olarak seçilmişse bu durumda alanlar ve alt alanlar aşağıdaki gibi oluşur:

ALANLAR	ALT ALANLAR
A. Teoloji	1. Tevrat ve İncil'e Göre İsrail'in Tarihi 2. İsa ve Hristiyanlık 3. Kilise Tarihi 4. Dogmatik 5. Etik
B. Din Eğitimi ve Protestan Din Öğretisi. Didaktiği	1. Dinî Öğretimin ve Eğitiminin Temel Sorunları 2. Kilisenin Pedagojik Eylem Sahası 3. İlkokullarda Din Dersleri

Öğrenciler alan A'dan dört, B'den iki alt alan, ayrıca ilâve olarak bir kalifiye öğrenim belgesi için A'dan bir alt alan seçer.⁽¹⁸⁾

1998'den önceki uygulamaya göre ilkökul Protestan din dersi öğretmenliği için öğretmenlik uygulaması ile birlikte 14 zorunlu (%31.11) ve 31-36 kredi/saat seçmeli-zorunlu ve seçmeli olmak üzere toplam 45-50 kredi/saat ders, ortaokul için ise 47-52 kredi /saat ders alınmaktaydı.

b) Lise Protestan Din Dersi Öğretmenliği

Yaklaşık 150 kredi/saatlik dersi gerektiren lise din dersi öğretmenliği için ilâhiyat tahsili yaklaşık 60 kredi /saattir. Öğrenciler aşağıda gösterilen alan ve alt alanlara ait çerçeve konularla ilgili dersleri zorunlu, seçmeli-zorunlu ve seçmeli olarak alırlar.

Aşağıdaki tabloda görülen beş alana ait alt alanlardan ikişer tane ve A'dan bir, yahut B, C ve D'den birer alt alan seçilmesi ve bunların başarıldıklarının belgelenmesi gerekmektedir. Ayrıca C1 ve D2 veya D3 alt alanları kalifiye öğrenim belgesi için istenir.⁽¹⁹⁾

¹⁸ *Ausbildung der Lehrerinnen und Lehrer in NRW*, s. 153-156.

¹⁹ *Ausbildung der Lehrerinnen und Lehrer in NRW*, s. 156-157; *Evangelische Religionslehre S II Studienordnung*, s. 3.

ALANLAR	ALT ALANLAR
A. Eski Ahid	1. Tevrat ve İncil'e Göre İsrail'in Tarihi 2. Eski Ahid Teolojisi 3. Eski Ahid Parçalarının Tefsiri 4. Fakültenin İsteğine Göre Oluşan Yeni Alt Bölüm
B. Yeni Ahid	1. İsa ve İlk Hristiyanlık 2. Yeni Ahid Teolojisi 3. Yeni Ahid Parçalarının Tefsiri 4. Fakültenin İsteğine Göre Oluşan Yeni Alt Bölüm
C. Tarihî Teoloji	1. Kilise Tarihi'nin Devirleri 2. Kilise Tarihiyle İlgili Uzun Kesitler 3. Kilise ve Mezhep Bilgisi 4. Diğer Dünya Dinleri
D. Sistemik Teoloji	1. Prensipler Soruları ve Giriş Problemleri Teolojisi 2. Dogmatik 3. Ahlâk (Ethik) 4. Ökumenik Teoloji 5. Din Bilimsel Sistemik
E. Din Eğitimi ve Protestan Din Öğretisinin Didakt.	1. Din Eğitiminin Tarihi 2. Dinî Öğretimin ve Eğitiminin Temel Sorunları 3. Kilisenin Pedagojik Eylem Sahası 4. Protestan Din Öğretisinin Müfredatı

Protestan lise din dersi öğretmenliği için uygulanan programda yer alan zorunlu, seçmeli-zorunlu ve seçmeli derslerin oranları 1998'den önceki sistemde alanlara göre aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir:⁽²⁰⁾

BÖLÜMLER	Alt Böl. Sayısı	Zorunlu	Seçmel-Zorunlu	Seçmeli	Toplam
A	3	4+4	(4)		
B	3	4+4	(4)		
C	4	4+4			
D	5	4+4	4		
E	4	4+4			
Öğretmenl.Uyg		2			
Toplam		42	8	22	72

Tablodaki bilgilere göre öğretmenlik uygulaması ile birlikte zorunlu dersler yaklaşık %58.33, seçmeli-zorunlu ve seçmeli dersler ise %41.66 oranında yer almaktadır. Lisedeki zorunlu derslerin oranı ilk ve ortaokul programına göre daha yüksektir.

1998-1999 öğretim yılı kış dönemi Lise Protestan din dersi öğretmenliği programında giriş öğrenimi aşağıdaki derslerden oluşmuştur:

²⁰ *Evangelische Religionslehre S II Studienordnung, s. 3.*

ALANLAR	ALT ALANLAR (Dersler)
	Teoloji Öğrenimine Giriş
A. Eski Ahid	1. Eski Ahide Giriş 2. Eski Ahid Bilgisi 3. Eski Ahidde Bilimsel Çalışmaya Giriş
B. Yeni Ahid	1. Yeni Ahide Giriş 2. Yeni Ahid Bilgisi 3. Yeni Ahidde Bilimsel Çalışmaya Giriş
C. Tarihî Teoloji	1. Kilise Tarihi (Genel) 2. Teoloji Tarihi (Genel) 3. Hristiyanlık ve Diğer Dinler
D. Sistemik Teoloji	1. Dogmatik Giriş Soruları 2. Etiğin Giriş Soruları 3. Sistemik Teoloji Öğrenimine Giriş
E. Din Eğitimi ve Protest. Din Öğreti. Didaktiği	1. Din Pedagojisi Öğrenimine Giriş 2. Protestan Din Derslerinin Didaktiği 3. Din Dersi Anlayışları-Metotları

Bu programa göre öğrencilerden *giriş öğrenimi* için eski ve yeni Ahidle ilgili derslerde bir ön seminer çalışması; diğer alanlarla ilgili derslerde ev ödevi, yazılı bir rapor sunma, yazılı bir çalışma veya derste bir müzakereye katılması istenmiştir. Bu belirtilen alanlarda ilgili çalışmalar yapılmadığı takdirde *giriş öğrenimi* sonunda, *esas öğrenime* geçebilmeleri için öğrencilerin ara sınavlara girecekleri belirtilmektedir. Bu ara sınavlar da biri yazılı (90 dakika), biri sözlü (20 dakika), diğeri de öğrencinin tercihine göre olmak üzere üç sınavdan oluşmaktadır.

Aynı öğretim yılında, öğretmenlik uygulaması ile birlikte toplam 30 kredi/saat olan *esas öğrenim* için sunulan ve aşağıda yer alan programa göre ise öğrenciler A1, B1 ve D1'in dışında ayrıca her alana ait alt alanlardan birer tane seçmek ve dört alt alanda 4'er kredi/saat ve beşinci alt alanda da (derinleşmek istenilen alan) 6-10 kredi/saatlik ders almak zorundadır. Öğrenim görülen her alt alanda bir esas seminere (Hauptseminar) katılmak ve bu seminerlerle ilgili olarak yazılı ve sözlü rapor sunma, sadece yazılı bir çalışma yahut derste bir müzakereye katılma şeklinde çalışmalar yapmak gerekmekte; ayrıca kalifiye öğrenim belgesi için de iki alt alanda derste anlatılanları özetleyerek yazılı bir şekilde verme, yazılı bir ders ön hazırlığı veya ev ödevi şeklinde bir çalışma istenmektedir. ⁽²¹⁾

²¹ Studium Lehramt Sek. II nach der neuen Prüfungsordnung, Stand: 10.10.1998.

ALANLAR	ALT ALANLAR (Dersler)
A. Eski Ahid	1. Eski Ahid'e Başlangıç 2. Eski Ahid'in Tefsiri ve Teolojisi 3. Eski Ahid'in Hermonetiği
B. Yeni Ahid	1. Yeni Ahid'e Başlangıç 2. Yeni Ahid'in Tefsiri ve Teolojisi 3. Yeni Ahid'in Hermonetiği
C. Tarihî Teoloji	1. Kilise Tarihi (Çağlar ve Uzun Zaman Dilimleri) 2. Kilise ve Mezhep Bilgisi 3. Din/Dinler Tarihi
D. Sistematik Teoloji	1. Prensip Sorular ve Temel Problemler 2. Dogmatik 3. Etik 4. Ökümenik Teoloji 5. Din Felsefesi ve Dinlerin Teolojisi
E. Din Eğitimi ve Protestan Din Öğretis. Didakt.	1. Din Pedagojisi Tarihi 2. Eğitim ve Öğretimin Giriş Soruları/Din Psikolojisi 3. Lisede Din Dersleri
	Öğretmenlik Uygulaması

2. Katolik Din Dersi Öğretmenliği Programları

Katolik din dersi öğretmenliğinin, öğrencilerine problemleri sınıflandırabilmesi ve onlara aşinalık kazanabilmelerini sağlamak için öğrenimlerini gördükleri alan hakkında geniş bir bakış açısı kazandırmak şeklindeki bilimsel hedefinin yanısıra; alana ait bilimsel didaktik ve öğretmenlik uygulamaları aracılığıyla ilgili okul basamakları için Katolik din dersi öğretmenliği yapabilme yeteneğini kazandırmak şeklinde öğretmenlik öğreniminin hedefleri de yer almaktadır.

Bu iki genel hedefle birlikte, insanlığın kurtuluşu için Hz. İsa'da ortaya çıkmış olan geleneksel hristiyanî tanrı inancını bilimsel olarak düşünmek ve açıklamak sorumluluğunu üzerine aldığı belirtilen teoloji öğreniminin hedefleri de söz konusudur. Buna göre, Katolik teolojinin farklı bölümlerindeki öğrenim, öğrenciyi teolojik hüküm verme sürecine sorumlu bir şekilde katılmasını sağlayacak donanımına sahip kılmalıdır. Bunun için de o, kutsal kitap elçiliğini bilmek ve ayrıca hristiyanlık inancının oluşumu esnasındaki şartlarını ve zamana bağlı sınırlarını kavramak zorundadır (Kutsal Kitap ve Tarihî Teoloji). O aynı zamanda zamanımızın tecrübelerinden yararlanarak geleneksel inancı eleştirel bir şekilde sorgulamalı ve onu gerçekleştirme konusunda sistematik bir şekilde düşünebilmelidir (Sistematik Teoloji). Ayrıca teolojik karar verme sürecine

bu şekilde sorumluluk yüklenerek katılmakla öğrencinin kilise ve toplumda yerinde ve birlikte hareket etme yeteneğini kazanması ve bu yeteneğini farklı meslek ve faaliyet alanlarında kullanabilmesi hedeflenmektedir (Pratik Teoloji/Eğitim Bilimi).⁽²²⁾

a) İlk ve Ortaokul Katolik Din Dersi Öğretmenliği Programı

Protestan din dersi öğretmenlerinin yetiştirilme sistemi ile hemen hemen aynı uygulamaya tâbi olan Katolik İlahiyat Fakültesinin ilkökul ve ortaokul din dersi öğretmenliği için uyguladığı programa göre alanlar, alt alanlar, bu alt alanlara ait çerçeve konular ile zorunlu ve seçmeli-zorunlu derslerin dağılımı 1998'den önceki programa göre aşağıda görülmektedir.* Programda zorunlu dersler %36.36 oranında yer alırken diğerleri %63.63 oranında yer almaktadır. Öğrencilerin alan ve alt alanlardan ne kadar ders alacakları ile ilgili şartlar bu basamaktaki Protestan din dersi öğretmenliği programındaki gibidir.⁽²³⁾

²² *Katholische Religionslehre P Studienordnung*, Münster, 1986, s. 2; *Katholische Religionslehre S II Studienordnung*, s. 3-5.

* Araştırmanın yapıldığı tarihlerde yeni yönetmeliğe ait bir program henüz hazırlanamamış olduğundan, bu fakültenin ders programı ile ilgili örneklerinin eski uygulamadan verilmesi yoluna gidilmiştir.

²³ *Ausbildung der Lehrerinnen und Lehrer in NRW*, s. 158-161; *Katholische Religionslehre P Studienordnung*, s. 3-4; *Katholische Religionslehre S I Studienordnung*, Münster, 1987, s. 2.

ALANLAR	ALT ALANLAR	ÇERÇEVE KONULAR	Zorunl.	S.Zor	Top
A. Tevrat ve İncil Teolojisi	1. Eski ve Yeni Ahid'e Giriş 2. Eski Ahid Metinleri Teolojisi ve Tefsiri 3. İncil Metinleri Teolojisi ve Tefsiri	1. Tefsir (Meal) Metotları 2. Tevrat ve İncil'e Ait Literatür Tarihi 3. Tevrat ve İncil'e Ait Zamanlar Tarihi ve Eski ve Yeni Ahid Çevresi 1.Tevrat ve Tarihi Yazıtları 2. Peygamberler 3.Zebur; Hikmet Literat. 1. Snotik Protestanlar 2. Corpus Paulinum 3.Johann. Protes.;İncil Yazıtl.	2	8	10
B. Tarihi Teoloji	Kilise Tarihinin Devirleri ya da Uzun Zaman Kesitinde Kilise Tarihinin Merkezî Konuları	1. Eski Kilise Tarihi 2.Kilise Tarihinin Diğer Çağl. 3. Uzun Zaman Kesitinde Kilise Tarih. Merkezî Konul.	-	4	4
C. Sistemik Teoloji	1. Tanrı-Yaradılış ve Kurtuluş Tarihi 2. İsa'da ve O'nun Aracılığı İle Kilise Sayesinde Kurtuluş 3. İnsan ve Ahlâki Sorum.	1. Tanrı Öğretisi 2. Yaradılış Öğretisi 3. Eskatoloji 4. Teolojik Anatropoloji 1. Hristiyan Bilimi 2. Ekklesiologye 3. Kutsal Tören Öğretimi 4. Meta Ethik 1. Normativ Etik 2. İnanç ve Toplum	8	6	4
D. Pratik Teoloji/Din Eğitimi ve Katolik Öğretisinin Didaktiği	1. Kilise Hizmeti ve Ayin 2. Dinî Öğretim ve Eğit. Temel Sorunları 3. Özellikle Okula Yeni Başl. Yönelik Olarak Din Derslerinin Teori ve Pratiği	1. Cemaat Çalışması 2. Ayin Teolojisi 3. Ayinin Yapı ve Elemanl 1. Dinî Öğr. ve Eğitim Taslakları 2. Din Eğt. Pratik Eylem Sahası 1. Din Derslerinin Teorisi 2.Din Dersleri Elemanlarının Didaktik Analizi	2	8	10
Teo. Gi.Ku.			2	2	4
Öğr. Uygul.			2	-	2
Toplam			16	28	44

İlkokulda Katolik din dersi öğretmenliği yan branş olarak (21 kredi/saat) seçildiğinde ise alan ve bunların alt alanları aşağıdaki gibidir:

ALANLAR	ALT ALANLAR
A. Tevrat ve İncil Teolojisi	1. Eski ve Yeni Ahid'e Giriş 2. Eski Ahid Metinleri Teolojisi ve Tefsiri
B. Sistem. Teoloji	1. Tanrı-Yaradılış-İsa ve Aracılığıyla Kilise Sayes. Kurtul. 2. İnsan ve Ahlâki Sorumluluğu
C. Pratik Teo./Din Eğitimi ve Katolik Öğretisi. Didaktiği	1. Kilise Hizmeti ve Ayin 2. Özellikle Okula Yeni Başlayanlara Yönelik Olarak Din Dersinin Teori ve Pratiği

b) Lise Katolik Din Dersi Öğretmenliği Programı

Lise Katolik din dersi öğretmenliği için 1998'den önceki uygulamaya göre programda zorunlu dersler %25, seçmeli-zorunlu dersler %55.55, seçmeli dersler ise %19.44 oranında yer almaktadır. Dikkat edilecek olursa bu programda seçmeli ve seçmeli-zorunlu derslerin oranları Protestan lise din dersi öğretmenliğine göre oldukça yüksektir.

Protestan İlâhiyat Fakültesinden farklı olarak Katolik İlâhiyat Fakültesinde Latince ve Yunanca mecburî kabul edilmekte, İbranice ise isteğe bırakılmaktadır.

Daha önce de belirtildiği gibi her iki okulda da öğretim etkinlikleri çeşitli isimler altındaki ders düzenleriyle yerine getirilir ve bu ders işleme biçimleri de daha çok öğrencinin aktif olmasını sağlayan, araştırarak öğrenmeye imkân tanıyan uygulamalardır. Bu arada konuyla bağlantılı olarak belirtilmesi gereken bir husus da, *Teoloji Giriş Kursları*'nın teoloji öğrenimine giriş için son derece önemli kabul edilmesidir. Bu kurslar bir proje dersi, bir alt seminer ve bir grup çalışmasından oluşur.

Lise Protestan din dersi öğretmenliği programının genel şartları ile benzerlik gösteren bu programın da 1998 öncesi uygulamaya göre zorunlu, seçmeli-zorunlu ve seçmeli derslerden oluşan alanları ve alt alanları aşağıdaki tabloda görülmektedir:⁽²⁴⁾

²⁴ *Ausbildung der Lehrerinnen und Lehrer in NRW*, s. 161-162; *Katholische Religionslehre S II Studienordnung*, s. 6-9.

ALANL.	ALT ALANLAR	ÇERÇEVE KONULAR	Zo- runlu	Seç- Zor.	Seç	Top
A. Tevrat ve İncil Teolojisi	1. Eski Ahid'e Giriş 2. Yeni Ahid'e Giriş 3. Eski Ahid Metinleri Teolo. ve Tefsiri 4. İncil Metinlerinin Teolojisi ve Tefsiri	1. Tevrat'ın Tefsiri Metotları 2. Tevrat'ın Literatür Tarihi 3. İsrail'in Tarihi ve Çevresi 4. İncil'in Tefsiri Metotları 1. İncil'in Literatür Tarihi 2. İlk Hris. Tarihi ve Yeni Ahid. Çevresi 3. Tevrat ve Tarihi Yazıtları 1. Peygamberler 2. Zebur; Hikmet Literatürü 1. Snoptik Protestanlar 2. Corpus Paulinum 3. Johan. Protes.; İncil Yazıtl.	2 -- -- veya 2 -- -- 2 -- -- 2 --	2 2 2 2 2 2	10)	
B. Tarihî Teoloji	1. Kilise Tarihinin Devirleri 2. Uzun Zaman Kesitinde Kil. Tarihinin Merkezi Konuları	1. Eski Kilise Tarihi 2. Ortaçağ Kilise Tarihi 3. Yeniçağ Kilise Tarihi 1. Uzun Zam. Kesitinde Kilise Tarihinde Merkezi Konular 2. Doğu Kilise Tarihinden Merkezî Bir Konu	2 -- -- -- --	2 2 2 2	10)	
C. Sistemik Teoloji	1. Din-Vahiy-İnanç 2. Tanrı-Yaradılış ve Kurtuluş Tarihi 3. İsa'da ve O'nun Aracılığı. Kilise Sayesinde Kurtuluş 4. İnsan ve Ahlâkî Sorumlulu.	1. Tarih ve Toplumda İnanç 2. Din ve Vahiy 1. Tanrı Öğretisi 2. Yaradılış Öğretisi 3. Eskatoloji 4. Teolojik Anatropoloji 1. Hristiyanlık Bilimi 2. Ekklesiologie 3. Kutsal Tören Öğretimi 1. Meta Etik 2. Normativ Etik 3. Hristiyan Toplum Öğretisi	-- -- 2 -- -- -- 2 -- -- -- -- -- --	2 2 2 2 2 2 2 2 2 2 2	10)	
D. Pratik Teoloji/ Din Eğitimi ve Katolik Öğretisin. Didaktiği	1. Kilise Hizmeti ve Ayin 2. Kilisenin Kanunî Yapılanması 3. Dinî Öğretim ve Eğitimin Temel Sorunları 4. Din Dersinin Teori ve Prat.	1. Cemaat Çalışması 2. Ayin Teolojisi 3. Ayinin Yapı ve Elemanları 1. Kilise ve Kilise Hizmetinin Kanunî Dayanakları 2.Kutsal Törenin Tem. Norml. 1. Dinî Öğr. ve Eğ. Taslakl. 2. Cemaat İlimihali 3. Yetişkin Öğretimi 4. Kilise ve Gençlik Çalışmal. 1. Din Derslerinin Teorisi 2. Din D. Elem.Didaktik Anal.	-- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- -- --	2 2 2 2 2 2 2 2 2 2 2	10)	
Proj.Çalış.			2	--	4	
Öğre. Uyg.			2	--	--	2
Toplam			18	40	14	72

Son olarak öğretmenliğin stajyerlik dönemine geçişi sağlayan *Birinci Devlet Sınavı* hakkında bu sürecin din dersi öğretmenliği ile ilgili olarak

nasıl işlediğini göstermek açısından örnek olarak Katolik din dersi öğretmenliği hakkında aşağıdaki bilgileri vermek yararlı olacaktır:⁽²⁵⁾

Birinci Devlet Sınavı yazılı bir çalışma ve Katolik din öğretisi alanındaki bir imtihandan oluşur. Sınavın ilk bölümünü oluşturan yazılı çalışma ilköğretim öğretmenliği için adayın seçimine göre ya Katolik öğretisi alanında ya da didaktik sorunları içerecek biçimde eğitim bilimleri alanında; ortaokul ve lise öğretmenliği için ise adayın öğrenim gördüğü iki branşın birinde gerçekleştirilir. Sınav dairesi adayın bu yazılı çalışmayı almak istediği alanda önerdiği profesörü görevlendirir ve bu sınavın süresi üç aydır.

Sınavın ikinci bölümünü oluşturan Katolik din öğretisi alanındaki sınavda gözetim altında bir yazılı çalışma ve sözlü bir sınav gerçekleştirilir. Bu alandaki sınav için aday programdaki alanlardan ilk ve ortaokul öğretmenliği için dört, lise öğretmenliği için beş alt alan belirler. Bu sınavın ilk bölümünü oluşturan yazılı kısım dört saatte, sözlü sınav ise 40 dakikada tamamlanır. Sözlü sınav adayın sınava girmek için belirlemiş olduğu alt alanlardaki bilgisinin derinliğini, problemleri çözüp çözemediğini ve bu alt alan konuları ile öğrenim gördüğü alan konularını ilişkilendirip ilişkilendiremediğini belirlemeye hizmet eder ve bağımsız bir sınav olarak yürütülür.

Bu aşamalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

²⁵ *Ausbildung der Lehrerinnen und Lehrer in NRW*, s. 23, 63-68; *Katholische Religionslehre P Studienordnung*, s. 8-10; *Katholische Religionslehre S I Studienordnung*, s. 3-4; *Katholische Religionslehre S II Studienordnung*, s. 12-13.

Sınav Çeşidi	Süre	Öğretmenlik Alanı ve Çalışma Alanı	
Yazılı Çalışma (Diploma Çalışması)	ÜÇ AY	İlkokul din dersi öğretmenliği için; Katolik Öğretisi alanında ya da didaktik sorunları içerecek biçimde eğitim bilimleri alanında Ortaokul öğretmenliği için her iki alandan birinde yahut istisnai durumlarda eğitim bilimleri alanında Lise öğretmenliği için öğrenim görülen iki alandan birinde	
Gözetim Altında Bir Çalışma (Yazılı Sınav)	DÖRT SAAT	İlkokul	<ul style="list-style-type: none"> Eğitim Bilimleri Öğrenim görülen ağırlıklı alan ve iki yan alandan birinde
		Ortaokul	<ul style="list-style-type: none"> Eğitim Bilimleri Öğrenim görülen alanların her ikisinde
		Lise	<ul style="list-style-type: none"> Eğitim Bilimleri Öğrenim görülen alanların her ikisinde
Sözlü Sınav	40 Dakika 40 Dakika 40 Dakika	İlkokul	<ul style="list-style-type: none"> Eğitim Bilimleri Öğrenim görülen ağırlıklı alan Yazılı sınav yapılmayan diğer yan alan
	40 Dakika 40 Dakika 40 Dakika	Ortaokul	<ul style="list-style-type: none"> Eğitim Bilimleri Öğrenim görülen alan I Öğrenim görülen alan II
	40 Dakika 60 Dakika 60 Dakika	Lise	<ul style="list-style-type: none"> Eğitim Bilimleri Öğrenim görülen alan I Öğrenim görülen alan II

<***

DEĞERLENDİRME

Gerek Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinin gerekse Almanya'nın Kuzey Ren Westfalya Eyaleti'nde bulunan Protestan ve Katolik İlahiyat Fakültelerinin akademik çalışmalarla birlikte öğrencilerine öğretmenlik formasyonu kazandırmayı hedeflediğini ve bunu gerçekleştirecek programlar düzenleme yoluna gittiğini söylememiz mümkündür. Fakat Almanya'daki uygulamada kilise görevlilerinin yetiştirilmesine yönelik ayrı programlar bulunmasına karşılık, Türkiye'deki mevcut uygulamada din hizmetlerini yürütecek elemanların seçimi ve yetiştirilmesi tamamen Diyanet İşleri Başkanlığına bırakılarak bu alanda görev almak isteyen öğrencilerin sadece lisans eğitimi alması yeterli görülmektedir. Bu durumda Diyanet İşleri Başkanlığının, MEB gibi lisans eğitiminde din hizmetleri alanında görev

yapacak olanların kazanması gereken formasyon konusunda herhangi bir isteğinin bulunmaması nedeniyle bir bakıma din adamının yetiştirilmesinin tesadüflere kaldığı söylenebilir.

Din dersi öğretmenin yetiştirilmesi bakımından konuya yaklaşıldığında uygulanan iki sistemin benzerlikler gösterdiğini söyleyebiliriz. İlahiyat Fakültelerine öğrenci alımı konusunda her iki sistemde de lise mezunu olmanın dışında aranılan tek şart Türkiye’de üniversite sınavını kazanmış olma, Kuzey Ren Westfalya Eyaleti’nde ise, bizdeki üniversite sınavının karşılığı sayılabilecek olan, *abitur* yapmış olma şartıdır. Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre seçebilecekleri seçmeli dersler bulunmakta, derslerin işlenmesi konusunda ödevler, grup çalışmaları, seminerler vb. farklı uygulamalar tavsiye edilmektedir. Derslerde öğrencilerin daha aktif olmasını sağlayan ve onlara araştırarak öğrenme imkânı sunan bu tür çalışmalar Almanya örneğinde daha ciddi bir şekilde uygulanarak notla değerlendirilmekte, bir sınavın karşılığı olabilmektedir. Bu çalışmalar aynı zamanda öğretim elemanının konferans usulü ders anlatma yöntemini zenginleştirmesine de yardımcı olmaktadır. Bunların dışında özellikle ilk ve ortaokul din dersi öğretmenliği programlarındaki öğretmenlik uygulamalarının süresi ve hedefleri konusunda da benzerlikler bulunduğu belirtilebilir.

Dikkati çeken bu benzerliklerin yanısıra önemli sayılabilecek bazı farklılıkların da bulunduğu görülmektedir. İlk ve ortaokul din dersi öğretmenliği için uygulanan programın süresi Almanya’da altı dönem, ülkemizde ise sekiz dönemdir. İlahiyat Fakültesinden mezun olduktan sonra Almanya’da, öğretmenliğin stajyerlik dönemine başlayabilmek için yeterlilik sınavı denilebilecek bir sınav bulunmakta ve bu sınava hazırlık için öğrenciye bir dönemlik süre tanınmaktadır. Birinci Devlet Sınavı olarak adlandırılan bu sınavın içerik olarak ülkemizde daha önce uygulanan öğretmenlik yeterlilik sınavlarından büyük farklılıkları bulunmaktadır. Yukarıda verilen bilgiler ışığında bu sınavın oldukça seçici olduğunu ifade edebiliriz. Türkiye’de ise mevcut durumda, öğretmen adaylarının stajyer öğretmen olarak atanmaları, DMS veya yeni uygulamaya konulan KMS sınavı sonuçlarına göre yapılmaktadır.

Bir diğer farklılık da, söz konusu eyalette öğretmenlerin ilkokulda bir esas branş ve iki yan alanda, ortaokul ve lisede de iki branşta yetiştirilmesidir. Bilindiği gibi ülkemizde din dersi öğretmenliği konusunda

da sadece ilköğretim basamağında görev alacak öğretmenler için esas branşın yanısıra yan alan uygulaması söz konusudur.

Üzerinde durulabilecek bir başka farklılık ise stajyerlik dönemi ve süresi ile ilgilidir. Ülkemizde diğer öğretmenler gibi, din dersi öğretmenlerinin de stajyerlik süresi bir yıl sürmekte, bu süre içinde 30 Ocak 1995 tarih ve 2423 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanan yönetmeliğe göre öğretmen adayının yetiştirilmesi için temel, hazırlayıcı ve uygulamalı eğitim aşamalarından oluşan üç aşamalı bir programın uygulanması gerekmektedir. Bu yönetmeliğe göre rehber öğretmen nezaretinde derse girmesine izin verilen ve bağımsız ders veremeyecekleri belirtilen öğretmen adaylarının uygulamada stajyer öğretmen olarak branşında öğretmenin bulunmadığı herhangi bir okulda göreve başlaması söz konusu olabilmektedir. Kuzey Ren Westfalya Eyaleti'nde ise din dersi öğretmenlerinin yüksek öğretim sayesinde kazandıkları bilgileri, başarılı bir meslek hayatı için gerekli meslekî pratik, pedagojik bilgi, hazırlık ve tecrübeyi tamamlamayı amaçlayan stajyerlik eğitimi iki yıl sürmekte ve bu eğitimin okullarda geçirilmesi gereken kısmı sadece stajyer öğretmenlerin yetiştirildiği ya da buna ağırlık verilen okullarda gerçekleştirilmekte, adaylar ancak haftada dört saate kadar bağımsız ders anlatabilmektedir. Dikkat edilecek olursa burada alan bilgisi ve meslekî bilgi üniversitede alınmış olmasına rağmen bunlar yeterli görülmemekte, stajyerlik süresince üniversitede öğrenilen bu bilgilerin uygulamaya nasıl aktarılacağı konularında yoğunlaşarak gerçek manada öğretmenlik formasyonu öğretmen adaylarına bu süre içerisinde kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bir anlamda bu süre öğretmenlik mesleğine hazırlığın, bir başka deyişle öğretmen yetiştirme sisteminin can damarını oluşturmakta, öğretmen adayı iki yıllık bu süre içerisinde eğitim ve öğretim etkinliklerinde karşılaştığı problemlerle tek başına baş edebilmeyi öğrenmekte, ikinci bir devlet sınavı ile noktalanmış bu sürecin sonunda Türkiye'den farklı olarak bir başka okulda görevlendirilmekte ve mesleğini sürdürmektedir. Orta öğretim öğretmenliği için getirilmiş olan Türkiye'deki üç yarı yıllık tezsiz yüksek lisans uygulaması, sadece öğretmen adaylarına yönelik olması ve öğretmen adaylarının gerekli formasyonu daha iyi kazanmasını amaçlaması gibi yönleriyle Almanya'daki stajyerlik uygulamasını çağrıştırmaktadır. Fakat programda lisans döneminde görülmeyen eğitim bilimleri alanındaki dersler ağırlıklı olarak yer alacağı için bu programın, teori ve pratik arasındaki uyumun sağlanması, gerçek eğitim ortamına girerek problemlerle tanışıp bunların çözüm yollarının

bulunması ve bunlarla başa çıkmayı öğrenme konusunda yetersiz kalacağı söylenebilir.

İlâhiyat Fakültelerinin programlarında yer alan derslere bakıldığında, söz konusu eyalette alan bilgisi alanındaki seçmeli ve seçmeli-zorunlu derslerin oranlarının zorunlu derslerden daha fazla olduğu görülmektedir. Bu eyaletteki Protestan ve Katolik İlâhiyat Fakültelerinde uygulanan bu seçmeli ders sistemiyle, daha önce de dikkat çekildiği gibi, öğrencilerin ilgi duydukları alan yahut alanlarda derinleşmelerine imkân tanınmaktadır.

Türkiye ve Almanya Kuzey Ren Westfalya Eyaleti'ndeki İlâhiyat Fakülteleri programında dikkati çeken ve farklılık olarak nitelendirilebilecek bir diğer hususun da dil öğretimi konusunda olduğu söylenebilir. Türkiye'deki İlâhiyat Fakültelerinde İslâmî ilimler alanındaki derslerin dili olan Arapça, program içerisinde önemli bir yer tutmakta, bunun sonucunda da alan derslerinin aleyhine bir durumun ortaya çıkmaktadır. Almanya'daki uygulamada ise gerek Protestan ve gerekse Katolik teolojinin kaynaklarına inebilmek açısından zarurî olarak kabul edilen dillerin öğrenilmesi tamamen program dışı bırakılmış, fakat *esas öğrenime* başlayabilmek için de şart koşulmuştur. Eğer öğrenci bu dilleri lisede iken öğrenememişse, açılan kurslar sayesinde fazladan bir zaman harcayarak ve öğrenimini uzatarak öğrenmek zorundadır. Bu uygulamanın bir bakıma bizde daha önce uygulanan hazırlık sınıfı anlayışına benzediği söylenebilir. Çünkü hazırlık sınıfı uygulamasının olduğu yıllarda bizde de ilâhiyat tahsiline başlayabilmek için hazırlık sınıfında başarılı olmak şartı aranmakta, öğrenci şayet Arapçayı daha önce öğrenmiş ise bu sınıftaki derslerden muaf olabilmekte ve böylece öğrenimini kısaltabilmekte idi.

Dikkati çeken bir diğer husus olarak, Almanya'dan örnek alınan eyaletteki iki mezhebin İlâhiyat Fakültesinde de alan bilgisi derslerinin ve öğretmenlik bilgisi derslerinin dışında, programlarında genel kültür yahut zorunlu ders biçiminde bir takım derslerin bulunmadığı da belirtilmelidir. Bu tür derslerin daha çok orta öğretim seviyesinde yer aldığı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak; her iki ülkede de İlâhiyat Fakültelerinin ilmî çalışmalar yapmanın yanı sıra, öğrencilerini iyi birer din dersi öğretmeni olarak yetiştirmek gibi benzerlik gösteren amaçlarının bulunmasına karşılık, dinlerin özelliklerinin ve ülkenin şartlarının da işin içerisine girmesiyle din öğretimi alanına öğretmen yetiştirmeye yönelik programlarının farklılaştığını söylemek mümkündür. Fakat her şeye rağmen Almanya'daki din dersi

öğretmeni yetiştirme sistemi ve bunun hizmet öncesi kısmının gerçekleştirildiği İlahiyat Fakülteleri programları bu amaca daha iyi hizmet eder görünmekte ve ülkemizde bu konuda yapılabilecek düzenlemelerde ilgililer için örnek teşkil edebilecek bir nitelik taşımaktadır.

ÖNERİLER

Elde edilen bulgulara dayalı olarak bazı öneriler aşağıda sunulmuştur:

1. Arapçanın öğrenilmesi ilâhiyat eğitimi için bir ön şart olarak kabul edilmeli ve bu dersin öğretimi hazırlık sınıfında gerçekleştirilmelidir. Bu sınıftaki Arapça dersleri için de hedef öncelikle öğrencinin bu dildeki temel kaynakları okuyup anlamasını ve onlar üzerinde çalışabilmesini sağlamak olmalı, bu hedefi gerçekleştirebilecek yöntemler geliştirilmelidir.

2. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenliği Programına benzer şekilde, öğrencilerin görev alanlarına yönelik olarak Orta Öğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenliği, İHL Meslek Dersleri Öğretmenliği ve Din Hizmetleri ve Yaygın Din Eğitimi alanı ile ilgili de bölümler oluşturulmalıdır.

3. Programda yer alan dersler Almanya örneğinde olduğu gibi, zorunlu, seçmeli-zorunlu ve seçmeli olmak üzere üç gruba ayrılmalı; seçmeli derslerin oranı diğerlerine göre daha yüksek tutularak öğrencilerin ilgi duydukları alanlarda derinleşmelerine imkân sağlanmalıdır.